

Milieu en gezondheid op de kaart

Gezondheidseffectscreening (GES) brengt de omvang en ernst van milieu- en gezondheidsproblemen in beeld. De uitkomsten maken het mogelijk om milieu en gezondheid een rol te laten spelen bij keuzes in beleid en uitvoering. Denk aan het aanwijzen van gezondere locaties voor woningbouw, het onderbouwen van extra maatregelen bij knelpunten langs infrastructuur of het verhogen van de leefkwaliteit bij de inrichting van een gebied.

Foto: provincie Utrecht

Voor het in beeld brengen van milieu- en gezondheidsproblemen hanteert de provincie Utrecht al enige tijd de Gezondheidseffectscreening (GES)¹. Het instrument vertaalt de hoogte van de milieubelasting naar een milieugezondheidskwaliteit en bijbehorende GES-score en kleur. Het gaat om luchtverontreiniging, geluid, geur, externe veiligheidsrisico's en elektromagnetische velden. De resultaten worden op kaarten in beeld gebracht. Hiermee wordt inzichtelijk waar de milieubelasting veel, minder of geen gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Tegelijkertijd wordt duidelijk waar clusters van woningen zijn met een zeer matige of onvoldoende milieugezondheidskwaliteit.

GES-scores

De milieugezondheidskwaliteit en GES-score variëren van 'zeer goed' (0) tot 'onvoldoende' (6) en 'zeer onvoldoende' (8). De bijbehorende kleuren lopen van groen naar rood en paars (zie figuur 1).

GES-score 6 wordt toegekend aan het Maximaal Toelaatbaar Risico (MTR). Dit is bepaald op basis van de laatste stand van de beleidsmatige normering en meest recente wetenschappelijke dosis-responsrelaties. Voor de meeste milieuaspecten geldt dat ook beneden de wettelijke grenswaarden

¹ De GES is ontwikkeld in opdracht van de ministeries van IenM en VWS en wordt regelmatig geactualiseerd. Het 'Handboek Gezondheidseffectscreening' wordt uitgegeven door GGD Nederland en is te downloaden van www.ggdennisnet.nl/thema/ges

gezondheidseffecten kunnen optreden en dus gezondheidswinst te behalen is. Vanuit het MTR zijn de andere niveaus van blootstelling, GES-scores en milieugezondheidskwaliteiten in een logische reeks afgeleid. Zo kan de blootstelling aan verschillende milieuaspecten met verschillende gezondheidseffecten, ook onder het MTR-niveau, gezondheidskundig worden beoordeeld, onderling vergeleken en op de kaart weergegeven.

Kwaliteit leefomgeving

De provincie Utrecht heeft de milieugezondheidskwaliteit voor elk milieuaspect en bron en in GES- kleuren op kaarten weergegeven. Bronnen zijn rijks- en provinciale wegen, spoor, vliegverkeer, scheepvaart, bedrijven, intensieve veehouderijen, buisleidingen en hoogspanningslijnen. De kaarten geven direct inzicht in de kwaliteit van de leefomgeving op een locatie.

Op andere kaarten zijn de woningen en andere gevoelige bestemmingen (ziekenhuizen, scholen en kinderdagverblijven, verpleeg- en verzorgingshuizen) met een symbool in de bijbehorende kleur van de GES-score weergegeven. Dit geeft inzicht in waar clusters van woningen met hoge GES-scores, gezondheidskundige knelpunten dus, gelokaliseerd zijn. Per milieuaspect en bron is het aantal woningen en andere gevoelige bestemmingen in de verschillende GES-scores geteld. Hierdoor kunnen de verschillende knelpuntlocaties globaal met elkaar worden vergeleken en gerangschikt.

GES-score	Milieugezondheidskwaliteit
1	goed
2	redelijk
3	vrij matig
4	matig
5	zeer matig
6	onvoldoende
7	ruim onvoldoende
8	zeer onvoldoende

Figuur 1 GES-scores, milieugezondheidskwaliteit en kleuren

Tilly Fast (tillyfast@fastadvies.com) werkt bij Fast Advies (www.fastadvies.com) aan milieu, gezondheid en duurzame ontwikkeling. Marieke Theeuwes (030-2583631) is beleidsmedewerker fysieke leefomgeving bij de Provincie Utrecht.

GES en beleid

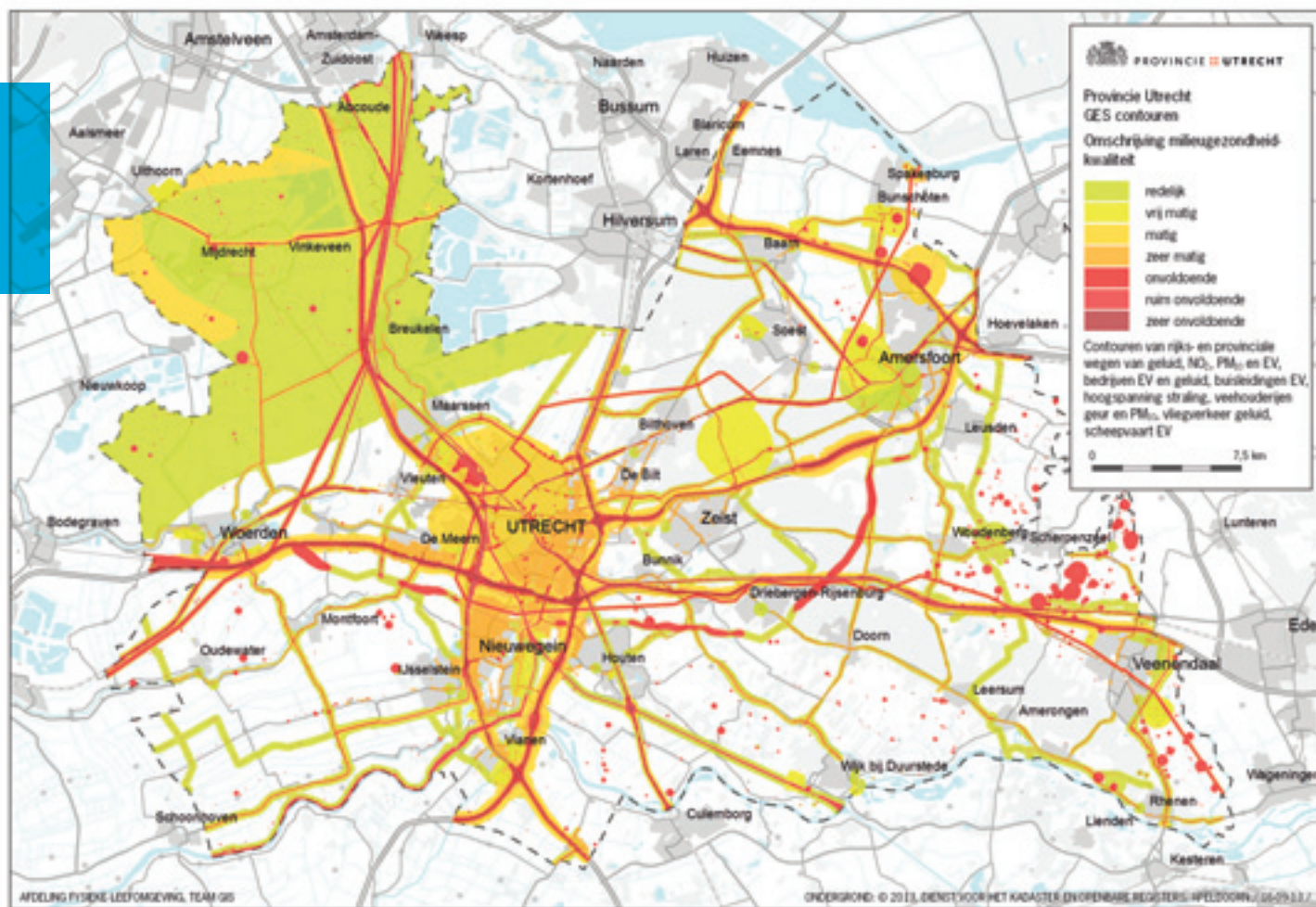
Op de website van de provincie Utrecht zijn de kaarten met contouren, woningen en andere gevoelige bestemmingen van alle bronnen en milieuaspecten beschikbaar. Er kan ingezoomd worden op een specifieke locatie en de kaarten kunnen indien gewenst gestapeld worden. GES-scores van verschillende milieuaspecten zijn niet bij elkaar op te tellen, maar als hogere GES-scores op de kaarten overlappen is duidelijk te zien dat er een slechtere kwaliteit is.

Ook zijn de aantallen woningen en andere gevoelige bestemmingen per locatie beschikbaar.

In het vernieuwde Utrechtse provinciale bodem-, water- en milieubeleid is opgenomen dat de informatie gebruikt wordt om het gezondheidsaspect als gevolg van milieubelasting mee te wegen bij andere beleidsvelden.

Gezonde woningbouwlocaties

In het plan-MER van de provinciale ruimtelijke structuurvisie is gebruik gemaakt van de GES-informatie om de locaties waar grootschalige woningbouw kan plaatsvinden nader te bekijken. Van de mogelijke locaties zijn uitsneden van de GES-kaarten gemaakt, waarbij alle GES-contouren gestapeld zijn weergegeven. Hiermee is meteen duidelijk waar de gezondheid meer, waar minder of niet beïnvloed zal worden door milieubelasting. In vrijwel alle gebieden waar nieuwe woningbouw mogelijk is, zijn grote verschillen in milieubelasting te zien op de kaarten. Overal zijn er dus mogelijkheden om te kiezen voor bouwen in een gezondere leefomgeving. Natuurlijk zijn er ook veel andere aspecten die meegenomen worden bij de keuze voor een woningbouwlocatie, maar op deze manier kan gezondheid als gevolg van milieubelasting wel een rol spelen in de afweging.

Door gemeenten en GGD kan de informatie eveneens gebruikt worden bij de ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties en bijvoorbeeld bij vragen van bewoners over de leefomgevingskwaliteit in relatie tot hun gezondheid.

Extra maatregelen

De GES-informatie kan ook een rol spelen bij de vele plannen in de provincie Utrecht om infrastructuur uit te breiden en te vernieuwen. Het weg- en spoorverkeer veroorzaakt lucht- en geluidbelasting en externe veiligheidsrisico's in de omgeving. Door bijvoorbeeld stapeling van verschillende milieubelasting of door geluidbelasting van verschillende bronnen, kunnen ongewenste situaties ontstaan. Wet- en regelgeving houden niet met al deze situaties rekening. Bovendien zijn ook onder de grenswaarden gezondheidseffecten mogelijk. De GES-kaarten maken deze situaties inzichtelijk, omdat verschillende kaarten gestapeld kunnen worden en ook lagere GES-scores worden weergegeven. Voor deze situaties zoekt de provincie Utrecht, samen met partners, naar mogelijkheden

om extra maatregelen te treffen naast de maatregelen die wettelijk genomen moeten worden.

Gezonde inrichting

Op basis van de verzamelde GES-contouren heeft de provincie een GES-tool laten ontwikkelen om te gebruiken in een ontwerptafel. Verschillende inrichtingsmogelijkheden kunnen zo met elkaar vergeleken worden. Afhankelijk van de ligging in de diverse contouren kleurt een bestemming rood (GES-score 6 of hoger), oranje (GES score 4 of 5) of groen (GES-score 3 of lager). Hierdoor is meteen duidelijk of de bestemming gunstig of ongunstig ligt op de betreffende plek als het om de invloed van milieubelasting op gezondheid gaat. Staafdiagrammen naast het kaartbeeld geven inzicht in welke belasting een probleem vormt en hoe goed het totale ontwerp scoort op het aspect gezondheid.

Kansen bij uitvoering

Tot slot worden voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen en infraprojecten digitaal over de GES-contouren en belaste woningen

heen gelegd. Daarmee wordt in beeld gebracht tegen welke problemen aangekomen wordt in de uitvoering hiervan. Door tevens afstemming te zoeken met projecten van andere beleidsvelden op dezelfde locatie of in hetzelfde gebied, bijvoorbeeld bij recreatie en economie, wordt in beeld gebracht welke kansen er zijn om gezamenlijk, passend in de provinciale kerntaken, actief mee aan de slag te gaan voor een betere kwaliteit van de leefomgeving.

Met GES heeft de provincie Utrecht milieu en gezondheid op de kaart gezet. Hierdoor wordt het bespreekbaar en kan het een rol spelen bij keuzes in beleid en uitvoering. De GES-informatie wordt zoveel mogelijk gedeeld met andere partijen, zoals gemeenten, GGD'en en adviesbureaus, om gezamenlijk bij te kunnen dragen aan een verhoging van de kwaliteit van de leefomgeving. Uitwisseling van praktijkervaringen is de volgende stap om te komen tot een gezondere leefomgeving.

Tilly Fast en Marieke Theeuwen